

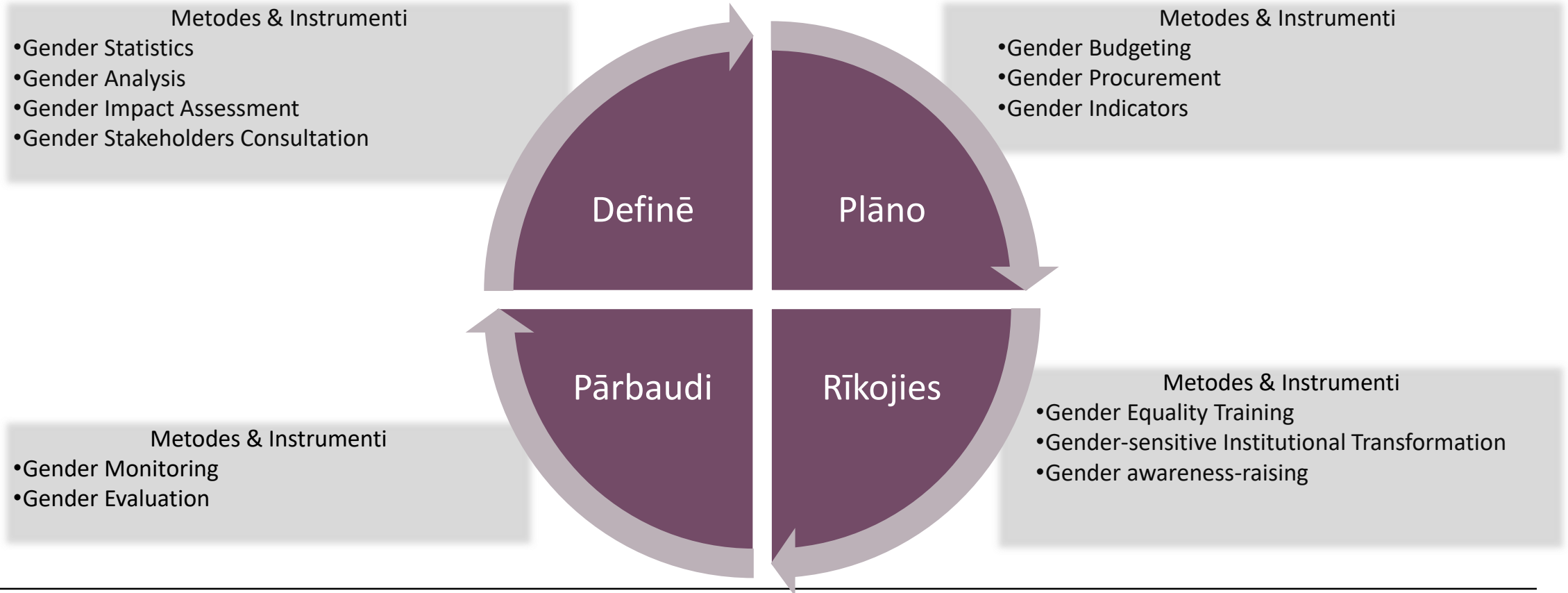
TEORĒTISKAIS IETVARS – *GENDER* *BUDGETING* PRINCIPI UN METODEDES

Marita Zitmane

GENDER BUDGETING JEB DZIMUMA ASPEKTA INTEGRĒŠANA BUDŽETA VEIDOŠANAS PROCESOS

Kas tas ir, kā tas darbojas un kāpēc tas ir svarīgi

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS INTEGRĒTĀ PIEEJA

KAS IR GENDER BUDGETING?

Gender budgeting ir pieeja budžeta veidošanai, kas izvērtē:

- kā tiek iegūti publiskie līdzekļi,
- kā tie tiek sadalīti,
- kā šie lēmumi ietekmē sievietes un vīriešus.

Tas **nav atsevišķs budžets sievietēm**, bet gan veids, kā padarīt esošo budžetu taisnīgāku, efektīvāku un uz cilvēku vajadzībām vērstu.

Oficiālā definīcija (Eiropas Padome):

Gender budgeting ir:

budžeta izvērtēšana no dzimumu perspektīvas un budžeta procesa pārstrukturēšana, lai veicinātu dzimumu līdztiesību

KĀPĒC TAS IR VAJADZĪGS?

Budžeti bieži tiek uzskatīti par **neitrāliem**, bet patiesībā tie:

- ietekmē sievietes un vīriešus atšķirīgi,
- var netīši palielināt nevienlīdzību.

Ja dzimumu aspekts netiek analizēts
→ rodas **“gender-blind” budžets**

Piemērs – sabiedriskais transports:

- Ja investē tikai rīta/ vakara maršrutos (darba braucieniem), bet ignorē dienas pārvietošanos (piem., bērnu aprūpe), tas var vairāk atbalstīt vīriešus nekā sievietes.

GALVENAIS MĒRĶIS

Ko tas nozīmē praksē?

- analizē, kam budžets reāli palīdz,
- identificē nevienlīdzību,
- pielāgo izdevumus un rīcībpolitiku.

Gender budgeting mērķi:

- **Caurspīdīgums un atbildība**
 - Vai budžets tiešām atbilst rīcībpolitikas mērķiem?
 - **Līdzdalība**
 - iesaistīt gan sievietes, gan vīriešus budžeta veidošanā
 - **Dzimumu līdztiesība**
 - samazināt nevienlīdzību sabiedrībā
-

KĀ TAS DARBOJAS?

Dzimuma sensitīvā perspektīva jāintegrē visos posmos:

- plānošana,
- lēmumu pieņemšana,
- īstenošana,
- izvērtēšana.

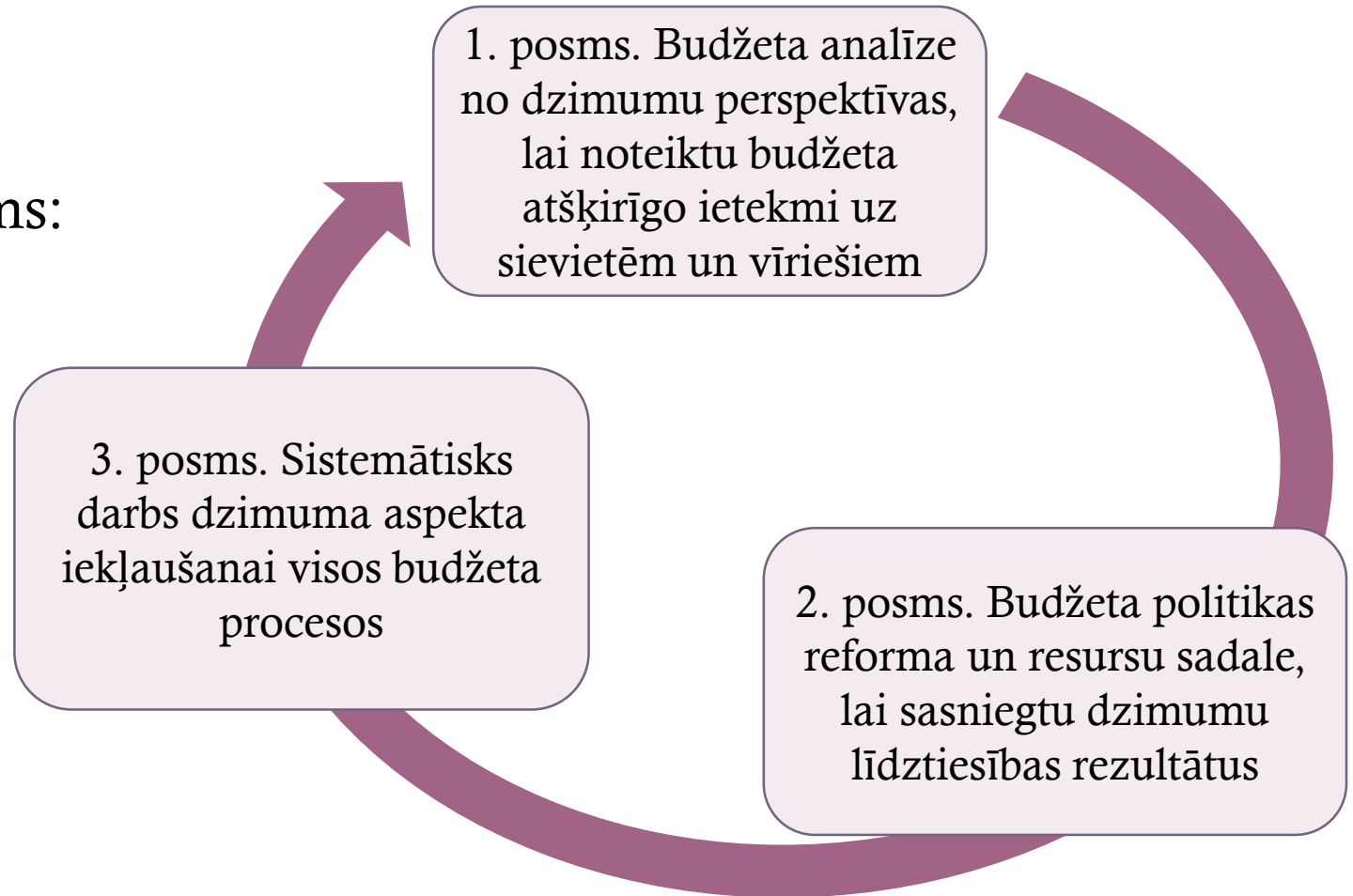
Dažādas pieejas:

- integrācija visā budžeta procesā,
 - performance-based budgeting,
 - programmu analīze,
 - līdzdalības budžetēšana,
 - līdzekļu izsekošana
-

PRIEKŠNOSACĪJUMI

Lai GB darbotos, nepieciešams:

- politiskā griba,
- dzimumā dalītā statistika,
- sabiedrības iesaiste

Tas nav vienreizējs process, bet gan nepārtraukts!

KUR GB VAR IZMANTOT?

Gender budgeting var izmantot:

- valsts līmenī (ministrijas, iestādes),
- reģionālā līmenī,
- pašvaldībās.

Vietējā līmenī tas ir īpaši efektīvs, jo tuvāk iedzīvotāju vajadzībām

Ūmeo pilsētas tunelis *LEV*

GENDER BUDGETING REĢIONĀLĀ UN PAŠVALDĪBU LĪMENĪ

Kāpēc tieši vietējais līmenis ir tik svarīgs?

- Pašvaldības:
 - nodrošina **ikdienas pakalpojumus** (izglītība, transports, sociālie pakalpojumi, u.c.),
 - ir **tiešā kontaktā ar iedzīvotājiem**,
 - var **ātri pielāgot** politiku reālajām vajadzībām.
 - Tāpēc gender budgeting pašvaldību līmenī ir īpaši efektīvs – tas ļauj redzēt reālo ietekmi uz cilvēku dzīvi
-

PRAKTISKĀS JOMAS PAŠVALDĪBĀS

Transports

Problēma:

- sievietes biežāk veic “aprūpes maršrutus” (bērni, veikali, aprūpe)
- vīrieši – lineārus darba braucienus

Gender budgeting risinājums:

- vairāk dienas maršrutu,
- drošāki pieturvietu apgaismojumi,
- pieejamība ar bērnu ratiem

Izglītība un bērnu aprūpe

Problēma:

- bērnudārzu pieejamība ietekmē sieviešu nodarbinātību
- sievietes biežāk sniedz neapmaksātu aprūpi

Risinājums:

- investīcijas bērnudārzos,
 - elastīgi darba laiki bērnu aprūpē
 - aprūpes pakalpojumu finansēšana
-

Publiskā vide un drošība

Problēma:

- sievietes biežāk izjūt nedrošību publiskajā telpā

Risinājums:

- apgaismojums,
- droši maršruti,
- sabiedriskās telpas dizains

Sports un kultūra

Problēma:

- finansējums bieži vairāk nonāk tradicionāli “vīriešu sportos”

Risinājums:

- līdzsvarots finansējums,
 - infrastruktūra arī meitenēm/sievietēm
-

KĀPĒC TAS STRĀDĀ LABĀK VIETĒJĀ LĪMENĪ?

1. Tuvums iedzīvotājiem

- vieglāk saprast konkrētas vajadzības
- iespējams izmantot aptaujas un diskusijas

2. Elastība

- ātrākas izmaiņas nekā valsts līmenī

3. Līdzdalība

- iespējams iesaistīt sabiedrību (piem., participatory budgeting)

Kā pašvaldība to var ieviest? (praktiski soļi)

- Vākt datus dzimumu griezumā
- Analizēt pakalpojumu izmantošanu
- Noteikt nevienlīdzības
- Pielāgot budžetu
- Regulāri monitorēt

Vietējais līmenis var tiešāk reaģēt uz sieviešu un vīriešu vajadzībām!

ANDALŪZIJAS (SPĀNIJA) PIEMĒRS

Andalūzija ir Spānijas autonomais reģions ar:

- ~8 miljoniem iedzīvotāju
- savu parlamentu un budžetu

Tas nozīmē: reģionam ir pietiekama autonomija, lai sistemātiski ieviestu gender budgeting.

Andalūzija gender budgeting ieviesa:

- 2000. gadu sākumā
- kā daļu no plašākas dzimumu līdztiesības politikas

Svarīgi – tas nebija viens projekts, bet **ilgtermiņa reforma**

Analizēt VISU budžetu no dzimumu perspektīvas, nevis tikai atsevišķas programmas

KĀ TAS TIKA ORGANIZĒTS?

1. Budžeta klasifikācija

- Visas budžeta programmas tika sadalītas kategorijās:
 - **Tieša ietekme uz dzimumu līdztiesību**
 - **Netieša ietekme**
 - **Neitrāla ietekme**

2. Dzimumu analīze

Katram budžeta sektoram jāatbild uz jautājumiem:

- Kas izmanto šo pakalpojumu – sievietes vai vīrieši?
 - Vai piekļuve ir vienlīdzīga?
 - Vai finansējums rada nevienlīdzību?
-

3. Mērķu noteikšana

GB tika sasaistīts ar konkrētiem politikas mērķiem:

- palielināt sieviešu nodarbinātību,
- samazināt aprūpes slogu,
- veicināt līdzdalību.

4. Indikatori un monitorings

Andalūzija ieviesa:

- dzimumu indikatorus (piem., nodarbinātības līmenis pa dzimumiem),
- regulāru izvērtēšanu.

5. Institucionāla sistēma

Izveidoja:

- specializētas vienības valdībā,
- atbildīgos ierēdņus,
- koordināciju starp ministrijām.

Bez struktūras tas nedarbojas!

SECINĀJUMI

1. Sistēmisks (nevis fragmentēts)

- attiecas uz visiem budžeta posmiem

2. Integrēts budžeta procesā

- nav atsevišķs projekts

3. Balstīts datos

- izmanto dzimumā dalīto statistiku

4. Pastāvīgs process

- nevis vienreizēja analīze

Pētījumi rāda:

- labāka resursu sadale,
 - lielāka caurspīdība,
 - uzlabota rīcībpolitikas kvalitāte,
 - progresīvāka dzimumu līdztiesības politika.
-

PALDIES!
